

EXPERIENȚA UNOR ȚĂRI DIN EUROPA DE EST PRIVIND MĂSURILE DE SUPORT ÎN SECTORUL AGRICOL ÎN PERIOADA PANDEMIEI COVID-19¹

Mihail CIOBANU

Doctorand USM,

Cercetător științific,

Institutul Național de Cercetări Economice,

Republica Moldova

ciobanu.mihail.s@gmail.com

Abstract

The SARS-CoV-2 virus has spread around the world, infecting tens of millions of people and affecting the social and economic activities of many economic sectors, including agriculture, which has suffered in particular from food supply chains and food demand, which also are negatively affected by the drought, especially in Eastern European countries. This article will present the experience of some Eastern European countries, such as Romania, Republic of Moldova and Ukraine in counteracting these negative consequences during the pandemic period.

Key words: *agriculture, COVID-19, support measures, international experience, Republic of Moldova, Romania, Ukraine.*

JEL Classification: *Q13, Q14, Q18.*

Introducere

Actualmente, siguranța și securitatea alimentară reprezintă o preocupare globală. Răspândirea infecției COVID-19 pe lângă sănătatea populației a afectat și activitățile și procesele sociale și economice, inclusiv sectorul agricol, influențând toate procesele de la producția agricolă la

¹ Această lucrare a fost elaborată în cadrul Proiectului științific pentru perioada iulie 2020-iunie 2021 în cadrul Ofertei de soluții de cercetare-inovare pentru combaterea și atenuarea impactului COVID-19, înregistrat în Registrul de stat al proiectelor din domeniul științei și inovării Republicii Moldova cu codul 20.70086.25/COV "Managementul riscurilor și elaborarea măsurilor de atenuare a consecințelor pandemiei COVID-19 asupra securității alimentare a Republicii Moldova".

consumatorul final, impact negativ având loc și asupra sistemului de producție alimentară și lanțului valoric al produselor alimentare, cererii și ofertei de alimente, ceea ce poate pune în pericol securitatea alimentară. În particular, culturile, creșterea animalelor și pescuitul au fost afectate de această pandemie. Lanțul de aprovizionare a fost cel mai puternic afectat de COVID-19, care determină securitatea alimentară a celui mai vulnerabil segment al populației cu risc. Totodată, majoritatea lucrătorilor agricoli migranți, informali și sezonieri își pierd locurile de muncă, ceea ce poate afecta cererea de alimente, ceea ce ar trebui ca să motiveze guvernele țărilor să aplice măsuri de control al pandemiei fără a perturba lanțul de aprovizionare cu alimente, luând în considerare securitatea alimentară a cetățenilor, precum și măsuri de suport pentru agricultori (Poudel, Poudel, Gautam, Phuyal, Tiwari, Bashyal & Bashyal, 2020).

În continuare va fi prezentată experiența unor țări est-europene, precum sunt România, Republica Moldova și Ucraina, care pe lângă pandemie au fost afectate și de secetă, privind măsurile de suport a sectorului agricol în contracararea acestor consecințe negative în perioada pandemică.

1. Republica Moldova

În Republica Moldova unde sectorul agricol a fost afectat și de secetă Guvernul a adoptat hotărârea de a oferi despăgubiri agricultorilor, suma în medie fiind de 1500 MDL/hectar (Guvernul, 2020). Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură a primit 106 dosare, compensațiile pentru care însumează 13,7 milioane MDL, actualmente fiind acordate 1,6 milioane MDL pentru pierderile pentru culturile agricole din prima grupă. În total compensațiile parțiale ale Guvernului pentru agricultori pentru asigurarea securității alimentare a statului au constituit 300 milioane MDL. Pentru aceasta și alte măsuri Guvernul a aprobat o sumă totală de 1,65 miliarde MDL, ceea ce este mai mult cu 700 milioane MDL decât în anul 2019. Printre alte măsuri de suport pentru agricultori sunt și: extinderea subvenționării creditelor, incluzând și cele care anterior au fost obținute; restituirea TVA-ului care a fost acumulat în scopul subvenționării plăților fiscale privind remunerarea muncii și compensarea impozitului funciar; simplificarea modalității obținerii ajutorului de către agricultori; instituirea unui moratoriu privind controlul fiscal pentru agenții economici agricoli până la 31 decembrie 2020. De asemenea, instituțiile financiare au fost disponibile să permită reeșalonarea creditelor producătorilor agricoli.

În timpul carantinei din țară Organizația de Creditare Nebancară Invest Credit împreună cu agenția pentru branding, marketing și crearea website-urilor Enspire Development SRL au creat ePiața - o platformă socială electronică, non-profit, bine structurată, ce are ca țel să faciliteze comercializarea mărfurilor de către IMM-uri utilizând mediul on-line. Pe lângă companiile autohtone pe platformă pot să se înregistreze și cele străine. Responsabilitatea livrării și stabilirii prețurilor produselor consumatorilor revine producătorilor propriu-ziși. Majoritatea ofertelor actuale reprezintă produse agroalimentare. Actualmente platforma oferă produse de băcănie; business lunch & catering; carne și mezeluri; fructe, legume și verdețuri; miere; lactate și ouă; nuci și semințe; pește; flori; produse handmade; diverse. S-au înregistrat în total 44 producători cu 459 de denumiri de produse, structura cărora se poate observa în **Figura 1**.

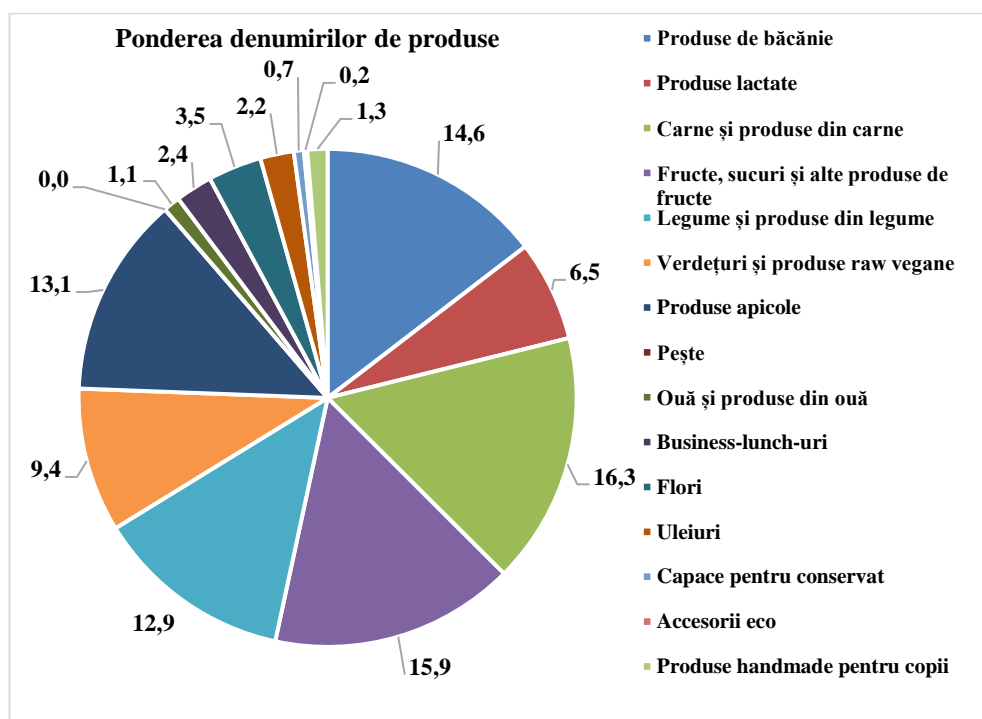


Figura 1. Ponderea tipurilor de produse pe platforma ePiața

Sursa: Calculat de autor în baza datelor de pe platforma ePiața la data de 02.12.2020 (ePiața, 2020)

Cele mai mari ponderi le ocupă carnea și produsele din carne (16,3%); fructele, sucurile și alte produse de fructe (15,9%); produsele de băcănie (14,6%, din care 50,7% - dulciuri); produsele apicole (13,1%); legumele și produsele din legume (12,9%); verdețurile și produsele raw vegane (9,4%); produsele lactate (6,5%), iar alte denumiri de produse au avut o pondere totală de 11,3%. Dintre producători 10 livrează în fiecare zi, 8 – în 6 zile din săptămână, 5 – în 5 zile, 1 – în 4 zile, 5 – în 3 zile, 1 – în 2 zile, 8 – doar într-o singură zi din săptămână.

2. România

România a stabilit o serie de scheme de ajutor de stat pentru susținerea sectoarelor vegetal și zootehnic în contextul crizei economice generate de pandemia COVID-19 (MADR, 2020).

Guvernul a alocat de la bugetul de stat 1,403 miliarde RON pentru susținerea activităților din sectoarele vegetal și zootehnic în contextul crizei economice generate de pandemia COVID-19 precum și pentru despăgubirea fermierilor: pentru sectorul suine – 119 560 mii RON; pentru sectorul avicol – 109 800 mii RON; sectorul apicol – 49 948 mii RON; sectorul bovine – 35 700 mii RON, precum și pentru despăgubiri pentru fermierii ale căror culturi înființate în toamna anului 2019 au fost afectate de seceta pedologică – 1 088 409 mii RON.

Beneficiarii *schemei de suport pentru despăgubiri pentru fermierii ale căror culturi înființate în toamna anului 2019* sunt producătorii agricoli persoane juridice și fizice, întreprinderi individuale și familiale, cu excepția grupurilor de producători. Cuantumul maxim al ajutorului de stat de plăți compensatorii per cultură este pentru: grâu și secară – câte 925 RON/ha, triticale – 805 RON/ha, orz – 912 RON/ha, orzoaică – 951 RON/ha, ovăz – 772 RON/ha, rapiță – 1002 RON/ha. Procentul de calamitare trebuie să fie de peste 30% aferent culturii calamitate, precum și suprafața calamitată trebuie să aibă un procent de peste 30% din suprafața totală declarată în cererea unică de plată în anul 2020, aferentă culturii calamitate.

Pentru *schema de ajutor de stat pentru susținerea activității crescătorilor din sectorul bovin* în contextul crizei economice generate de pandemia COVID-19 cuantumul suportului este de 100 Euro per cap de femelă bovină adultă. Beneficiarii acestei scheme sunt persoanele fizice și juridice, întreprinderile individuale și familiale cu peste 91 capete de bovine. Dacă au mai puțin li se aplică sprijin din fonduri europene (MĂSURA 21).

Schema de ajutor de stat pentru susținerea activității crescătorilor din sectorul suin, precum și cea *pentru susținerea activității crescătorilor din sectorul avicol* presupune acordarea unui cuantum de 100 Euro/UVM², echivalent în RON. Beneficiarii acestei scheme sunt persoanele fizice și juridice, întreprinderile individuale și cele familiale.

În cazul *schemei pentru compensarea efectelor fenomenelor hidrometeorologice nefavorabile manifestate în perioada martie – mai 2020 în sectorul apicol* a fost stabilit un ajutor de minimis în mărime de 25 RON/familie de albine.

O altă formă de ajutor pentru fermierii români este **MĂSURA 21**, care este finanțată din fonduri europene, fiind un sprijin temporar cu caracter excepțional ca răspuns la epidemia COVID-19, bugetul total fiind de 150 milioane de Euro și este orientată spre sectorul zootehnic (bovine, ovine - caprine) și sectorul legume - fructe și cartofi. Acest suport este acordat o singură dată și este adresat fermierilor activi. Mărimea suportului variază de la 1000 Euro la valoarea maximă de 7000 Euro per fermier per exploatație în funcție de mărimea UVM. În cazul exploatațiilor mixte (zootehnic și vegetal sau sector zootehnic - specii de animale diferite sau sector vegetal culturi anuale sau perene diferite), suportul poate fi cumulat până la această valoare maximă. Suma totală de suport pentru sectorul bovine este de 63 milioane de Euro și este destinat fermelor până la 90 capete. Beneficiarii trebuie să aibă cel puțin 5 UVM femele adulte bovine pe unitate de producție, fiecare având cel puțin vârsta de 24 luni la 01.07.2020.

Pentru sectoarele de ovine și caprine s-a stabilit o sumă de suport de 40 milioane Euro. Beneficiarul trebuie de aibă cel puțin 50 de capete femele adulte ovine/caprine cu vârsta de cel puțin 12 luni la data de 31.03.2020 per unitate de producție. În funcție de numărul de capete mărimea suportului variază de la 500 Euro la 2500 Euro.

Pentru sectorul legume – fructe și cartofi s-a alocat o sumă totală de 47 milioane de Euro. Solicitantul trebuie de aibă o suprafață de cel puțin 0,1 ha legume – fructe cultivate în sere și/sau solarii sau minimum 0,3 ha pentru

² UVM sau Unitate Vită Mare este încărcătura sau numărul animalelor ce revin la 1 ha de pășune. Formula de calcul este $UVM/ha = N \cdot k / S$, unde N este numărul de animale, k – coeficient de conversie, iar S – este suprafața pășunii exprimată în hectare (Agrointeligența, 2020).

legume cultivate în câmp, fructe și cartofi, în funcție de care este suma suportului – de la 700 Euro la 5000 Euro.

Pentru contracararea perturbării pieței în sectorul vitivinicol s-a stabilit valoarea suportului plătit distilatorului la 4,63 RON/litru de vin cu denumire de origine controlată, indicație geografică și 3,65 RON/litru vin varietal, care va fi distilat. Distileria trebuie să fie localizată pe teritoriul României, să dețină autorizație valabilă la data începerii procesului de distilare a vinului și să obțină în urma acestuia un produs cu o concentrație alcoolică de minimum 92% din volum.

Printre principalele măsuri de politică fiscală și bugetară adoptate de guvernul român pentru a limita efectele negative provocate de criza determinată de pandemia COVID-19 se pot menționa:

1) ***Credite cu garanții de stat și dobândă subvenționată pentru investiții și capital de lucru*** cu un plafon de 15 miliarde RON prin programul IMM Invest (circa 40 000 beneficiari);

2) ***Amânarea la plată a ratelor bancare pentru o perioadă de 9 luni*** pentru persoanele fizice și juridice afectate de criza COVID-19 (circa 300 000 de beneficiari);

3) ***Bonificații pentru plata impozitelor pentru companii și persoane fizice, suspendarea obligațiilor fiscale și bugetare*** pe perioada stării de urgență și a stării de alertă, reeșalonarea datoriilor bugetare după 31 decembrie 2020, scutirea de unele impozite specifice pentru ramurile economice afectate, suspendarea popririilor și a executărilor silite, rambursarea TVA cu control ulterior, plata concediilor medicale restante etc. – măsură cu un impact de 15 miliarde RON.

4) ***Amânarea la plată a ratelor bancare, chiriilor și utilităților*** pentru companiile afectate de criza COVID-19 în baza certificatului pentru situații de urgență (circa 30 000 de beneficiari).

3. Ucraina

Guvernul ucrainean a aprobat un program de stimulare economică pentru depășirea consecințelor pandemiei COVID-19, la realizarea căruia au participat mai mult de 90 de reprezentanți ai asociațiilor de business, organizațiilor de tip think tank, companiilor individuale (Уряд, 2020). Inițiativele programului vizează următoarele domenii: accesul la finanțare, accesul la piețe, dereglementarea, modernizarea și dezvoltarea, accesul la infrastructură. O parte importantă a programului constă în suportul sistematic

și complet al producătorilor autohtoni. Prioritatea de bază este crearea de locuri de muncă și plata impozitelor. Programul prevede un sortiment larg de instrumente de suport: asistență pentru promovarea exportului; împrumuturi, programe de finanțare; extinderea participării întreprinderilor mici și mijlocii la achizițiile publice.

Ca urmare a crizei pandemice COVID-19 în sectorul agricol ucrainean au apărut așa provocări care decurg nemijlocit din criză, precum: riscuri de aprovizionare cu resurse datorate ruperii lanțurilor valorice internaționale; blocarea lanțurilor de vânzări locale și internaționale; scăderea solvabilității populației pe piața internă; scăderea prețurilor pe piețele mondiale și scăderea cererii; încetinirea negocierilor de acces la piață; restricții privind furnizarea de servicii administrative; riscurile îmbolnăvirii personalului. Pandemia COVID-19 a afectat nu numai producția, ci și vânzările prin restricții la canalele de distribuție (inclusiv piețele deschise pentru gospodării) și piețele de export pentru întreprinderile mijlocii și mari. În prezent, este important să se minimizeze impactul restricțiilor asupra logisticii angajaților, a transportului de mărfuri și a vânzării acestora prin canale tradiționale de vânzare, menținând în același timp condiții de operare sigure.

Măsurile anti-criză în sectorul agricol vizează facilitarea accesului la finanțare, piețe și îmbunătățirea reglementării. Fermierii ucraineni suferă de obsolescență și de lipsa capacității de procesare și depozitare a produselor. Pentru a rezolva această problemă, s-a stabilit necesitatea asigurării accesului lor la finanțare prin introducerea de programe pentru formarea valorii adăugate locale și creșterea eficacității programelor de subvenții guvernamentale. Pentru a asigura vânzarea fără probleme a produselor agricole, s-a stabilit necesitatea asigurării ca producătorii să aibă acces la piețe prin intermediul: creării de canale de distribuție, îmbunătățirii accesului la cunoștințe și informații pentru a ameliora eficiența producției și organizării vânzărilor și asistării accesului pe piețele de export. Pentru dezvoltarea pe termen lung a sectorului agricol și îmbunătățirea climatului investițional, a fost stabilită necesitatea creării unui mediu de reglementare favorabil pentru producători. În acest scop, măsurile anti-criză dezvoltate au drept scop: reducerea costurilor întreprinderilor din sectorul agricol de la reglementarea ineficientă, asigurarea la timp a tuturor serviciilor administrative sub carantină și creșterea transparenței pieței.

În scopul îmbunătățirii accesului la finanțe se preconizează **introducerea programelor pentru formarea valorii adăugate locale și îmbunătățirea eficienței programelor de subvenții de la stat** (inițiative cu grad de dificultate a implementării înalt și cu efect înalt în urma implementării³). Pentru ameliorarea accesului la piețe s-a planificat **stimularea comercializării la distanță a produselor agricole** (inițiativă cu grad de dificultate a implementării și efect în urma implementării reduse) și **stabilirea canalelor de distribuție pentru micii fermieri** (inițiative cu grad de dificultate a implementării redus și cu efect înalt în urma implementării). Pentru realizarea unei reglementări rezonabile au fost stabilite așa inițiative precum: **asigurarea furnizării de servicii administrative; restrângerea domeniului de aplicare a certificatelor de carantină; refuzul de a declara „parcele vacante”; introducerea relațiilor funciare transparente**. Primele trei sunt inițiative cu grad de dificultate a implementării redus și cu efect redus în urma implementării, iar cea de-a patra inițiativă are grad de dificultate a implementării și efect în urma implementării înalte.

Programul de stimulare economică a Guvernului ucrainean pentru depășirea consecințelor pandemiei COVID-19 prevede că în al patrulea trimestru din 2020 va fi creată o platformă online de vânzare a produselor agricole. De asemenea, este planificată **alocarea de fonduri pentru implementarea proiectelor pentru vânzări online și digitalizarea proceselor**. Conform opiniilor fermierilor acestea sunt măsuri necesare, însă nu și suficiente. Conform acestora Guvernul Ucrainei ar trebui să facă sprijinul pentru producătorii mici din Ucraina mai cuprinzător și mai consecvent. În așa fel încât să rezolve nu numai problemele actuale ale fermierilor, ci și să se orienteze la dezvoltarea viitoare a agriculturii mici și mijlocii. Acest lucru este important, deoarece experții prognozează un nou val de pandemie în toamna anului 2020 și în primăvara anului 2021. Conform estimărilor lor, cel de-al doilea val va fi mai puternic decât acum. Printre sugestiile de măsuri ale fermierilor pot fi menționate: renunțarea de către Guvern la subvențiile și rambursările de TVA la exporturile celor mai mari exportatori de produse agricole din Ucraina și direcționarea acestor fonduri către sprijinirea micilor

³ Efectul este calculat pe baza creșterii viitoare a PIB / a ocupării forței de muncă / a veniturilor; în același timp, sunt luate în considerare cheltuielile necesare ale bugetului de stat pentru realizare, iar gradul de dificultate este evaluat în funcție de nivelul la care trebuie modificate reglementările, cât timp durează pentru a implementa inițiativa.

producători agricoli; acordarea unei atenții deosebite schimbărilor climatice și adaptării agriculturii ucrainene la aceasta, care depinde foarte mult de condițiile climatice prin intermediul dezvoltării unei politici de reducere a suprafeței de teren arat, de susținere și implementare a abordărilor agroambientale⁴ și organice pentru agricultură. Schimbările climatice urmează să afecteze puternic Ucraina, iar pe lângă aceasta efectele crizei COVID-19 pot părea ne semnificative în următorii ani. Sprijinul pentru cei care cultivă terenurile pe cont propriu nu este numai ecologic, ci și mai responsabil din punct de vedere social. Pentru că, lucrând pe teren propriu, deși pe mici terenuri, fermierii își asigură singuri viața în mediul rural și, în special, securitatea alimentară a țării.

La 13 aprilie 2020, Ucraina a creat un fond pentru combaterea coronavirusului în valoare de 64,7 miliarde de hrivne (2,3 miliarde de dolari SUA). Ulterior, bugetul său a fost majorat la 66 de miliarde de hrivne (2,33 miliarde de dolari SUA), din care, potrivit datelor din 5 octombrie, 42,8% au fost deja cheltuite (OECD, 2020). O serie întreagă de măsuri a fost introdusă pentru a sprijini populația și afacerile. În cazul încălcării legislației fiscale în perioada 1 martie - 31 mai 2020, nu au fost aplicate penalități; cu toate acestea, această regulă nu s-a aplicat TVA-ului, accizelor și chiriei. Termenul limită pentru depunerea declarației anuale de impozit pe venit a fost prelungit cu două luni până la 1 iulie 2020; taxa trebuia plătită până la 1 octombrie 2020. În plus, parlamentul ucrainean a suspendat cerința pentru plata impozitului pe bunuri imobile comerciale și terenuri; a definit carantina în legătură cu COVID-19 ca circumstanță de forță majoră în cadrul contractelor legale; a amânat aplicarea cerinței de a implica registratorii în tranzacțiile de decontare; și, de asemenea, a suspendat auditul fiscal la întreprinderi. De asemenea, chiriașii au fost scutiți temporar de chirie pentru proprietățile care nu au fost utilizate în perioada de carantină. Antreprenorilor care lucrează li s-a oferit o scutire temporară de la plata contribuțiilor de asigurări sociale în martie și aprilie, totodată aplicarea amenzilor pentru plata incompletă a deducerilor și pentru transmiterea rapoartelor incomplete a fost suspendată. În septembrie 2020, au fost adoptate modificări la Codul fiscal, în urma cărora

⁴ Agroambiental – referitor la mediul agricol sau la efectele agriculturii asupra mediului natural

cota TVA pentru întreprinderile din industriile culturale, turistice și creative a scăzut la 7%, deoarece era aproape imposibil de a continua să se lucreze la distanță în aceste domenii.

În plus, Ucraina a introdus politici pentru a oferi sprijin financiar specific întreprinderilor mici și mijlocii. PrivatBank, bancă deținută de stat (cel mai mare creditor al țării), a anunțat vacanțe de credit pentru întreprinderile mijlocii.

În mai 2020 instituțiilor de credit li s-a interzis creșterea ratelor dobânzilor la împrumuturile emise. Pentru a simplifica accesul la finanțare, formatul inițiativei de stat „Credite disponibile 5-7-9%” a fost modificat, oferind IMM-urilor posibilitatea de a primi împrumuturi în valoare de până la 110 000 dolari SUA pentru a asigura refinanțarea împrumuturilor restante și salva lucrătorii. La 23 septembrie 2020, în cadrul acestui program au fost emise 3506 împrumuturi în valoare totală de 8,5 miliarde hrivne (300 milioane dolari SUA), majoritatea beneficiarilor (60%) fiind din sectorul agricol.

O altă inițiativă anunțată este asigurarea acordării de împrumuturi în valoare de până la 5 miliarde de hrivne cu o rată a dobânzii zero și o garanție de stat în valoare de 80%. Mai mult, Banca Națională a Ucrainei a continuat să intervină pe piața valutară pentru a sprijini moneda națională, reducând în același timp rata dobânzii la 8%. În martie 2020, a fost adoptată o lege care permite întreprinderilor să introducă orele de lucru mai flexibile. IMM-urile care au trebuit să-și suspende activitățile în timpul carantinei au avut posibilitatea de a solicita participarea la programul parțial de ajutor de șomaj, în cadrul căruia pentru fiecare oră de timp pierdut de muncă compania va primi două treimi din salariu (această asistență nu poate depăși salariul minim de 4723 hrivne). Până la sfârșitul lunii august 2020, peste 85% din 2,7 miliarde de hrivne (95 milioane dolari SUA) alocate pentru această măsură au fost distribuite către 370 000 de destinatari.

Altă măsură de sprijin este alocațiile pentru copii pentru antreprenori individuali. Împreună cu sprijinirea întreprinderilor, guvernul a introdus măsuri de sprijin social, inclusiv subvenții pentru facturile de utilități pentru grupurile vulnerabile, o creștere a indemnizației minime de șomaj cu aproape 54%, o creștere a pensiilor și introducerea unei baze legale pentru indemnizațiile de șomaj și ipotecii la tarife mai accesibile (Дячук, 2020) (Кулицький, 2020).

Concluzii

Pandemia COVID-19 s-a răspândit în practic toate țările lumii, infectând zeci de milioane de persoane și afectând activitățile social-economice a numeroase sectoare economice, inclusiv agricultura, la care în particular au avut de suferit lanțurile de aprovizionare cu alimente și cererea de alimente, asupra cărora influențând negativ și seceta, mai ales în țările est-europene. Pentru a contracara aceste consecințe negative aceste state au adoptat o serie de măsuri de suport.

Republica Moldova a adoptat așa măsuri precum subvenții și simplificarea procedurii de obținere a acestora, restituirea TVA-ului acumulat pentru subvenționarea plăților fiscale aferente salariilor și compensarea impozitului funciar, moratoriu asupra controlului fiscal al companiilor agricole, iar instituțiile financiare au oferit posibilitatea reeșalonării creditelor producătorilor agricoli, au creat o platformă de vânzări on-line.

România a adoptat câteva scheme de ajutor de stat pentru anumite grupuri specifice de beneficiari, credite cu garanții de stat și dobândă subvenționată pentru investiții; amânarea la plată a ratelor bancare; bonificații pentru plata impozitelor pentru companii și persoane fizice; suspendarea obligațiilor fiscale și bugetare pe perioada stării de urgență și a stării de alertă; reeșalonarea datoriilor bugetare; scutirea de unele impozite specifice pentru ramurile economice afectate; suspendarea popririlor și a executărilor silite, rambursarea TVA cu control ulterior; plata concediilor medicale restante, amânarea la plată a chiriilor și utilităților pentru companiile afectate.

Ucraina a adoptat așa măsuri de suport, precum: introducerea programelor pentru formarea valorii adăugate locale; alocarea de fonduri pentru implementarea proiectelor pentru vânzări online, digitalizarea proceselor; crearea unei platforme online de vânzare a produselor agricole; stabilirea canalelor de distribuție pentru micii fermieri; asigurarea furnizării de servicii administrative; restrângerea domeniului de aplicare a certificatelor de carantină; refuzul de a declara „parcele vacante”; introducerea relațiilor funciare transparente; neaplicarea penalităților pentru plata impozitelor, cu excepția TVA-ului, accizelor și chiriei; suspendarea auditului fiscal la întreprinderi; vacanțe de credit pentru întreprinderile mijlocii; asigurarea acordării de împrumuturi cu o rată a dobânzii zero și o garanție de stat în valoare de 80%; alocații pentru copii pentru antreprenori individuali;

introducerea unei baze legale pentru indemnizațiile de șomaj și ipoteci la tarife mai accesibile.

Referințe bibliografice

- [1]. Agointeligența, Cum se calculează încărcătura de animale la suprafața de pășune pentru APIA, 19 februarie 2020, 21:38, Ultima accesare: 23.11.2020, Disponibil la: <https://agointel.ro/131205/calcul-incarcatu-animale-hectar-pasune/>
- [2]. ePiață, Invest Credit, 2020, Ultima accesare: 02.12.2020, Disponibil la: <http://www.epiata.md>
- [3]. Guvernul a implementat operativ măsurile de susținere a agricultorilor, 2020-08-21, 19:03, Guvernul Republicii Moldova, Ultima accesare: 22.11.2020, Disponibil la: <https://gov.md/ro/content/guvernul-implementat-operativ-masurile-de-sustinere-agricultorilor>
- [4]. Măsuri de sprijin întreprinse de MADR pentru fermieri, 2020, Ultima accesare: 15.11.2020, Disponibil la: <https://www.madr.ro/docs/minister/masuri-de-sprijin-MADR--pentru-fermieri.pdf/>
- [5]. OECD. (2020). *Реагирование на кризис, связанный с пандемией COVID-19, в странах восточного партнерства*, Обновление от 13 октября 2020 года, Ultima accesare: 22.11.2020, Disponibil la: <https://www.oecd.org/eurasia/competitiveness-programme/eastern-partners/Covid-19-crisis-response-in-eu-eastern-partner-countries-RUS.pdf>
- [6]. Poudel, P. B., Poudel, M. R., Gautam, A., Phuyal, S., Tiwari, C. K., Bashyal, N., & Bashyal, S. (2020). *COVID-19 and its Global Impact on Food and Agriculture*. În: *Journal of Biology and Today's World*, 2020; 9(5): 221.
- [7]. Дячук, М. (2020). *Коронавірус vs сільське господарство. Як українські фермери намагаються вижити і чому їм необхідна підтримка держави*, 25 Червня 2020, Ultima accesare: 22.11.2020, Disponibil la: <https://ecoaction.org.ua/koronavirus-vs-silskoe-hospodarstvo.html>
- [8]. Кулицький, С. (2020). *Проблеми розвитку економіки України, обумовлені пандемією коронавірусу COVID-19 у світі, та пошук шляхів їх розв'язання (Закінчення. Початок див. у № 8)* [Електронний ресурс] / С. Кулицький // Україна: події, факти,

коментарі. – 2020. – № 9. – С. 47–53. – Режим доступу:
<http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2020/ukr9.pdf>. – Назва з
екрану.

- [9]. Уряд затвердив з доопрацюванням Програму стимулювання економіки для подолання наслідків епідемії COVID-19, Департамент комунікацій Секретаріату Кабінету Міністрів України, опубліковано 28 травня 2020 року о 19:37, Ultima accesare: 22.11.2020, Disponibil la: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-z-doopracyuvannyam-programu-stimulyvannya-ekonomiki-dlya-podolannya-naslidkiv-epidemiyi-covid-19/>